

LOTIN VA YUNON TERMINLARINING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI VA ZAMONAVIY TIBBIY TERMINOLOGIYADAGI O‘RNI

Ilmiy rahbar: Sayfullayeva Lola Sobitovna

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Lotin tili va xorijiy tillar kafedrasida katta o‘qituvchisi

E-mail: lolasayfullayeva133@gmail.com

[Tel: +998909976700](tel:+998909976700)

Muallif: Muhammadjonov Shukurullo Akmaljon o‘g‘li

TDTU Davolash ishi fakulteti 107-B guruh talabasi,

E-mail: Shukurullomuhammadjonov150@gmail.com

[Tel:+998945650225](tel:+998945650225)

Mullaboyev Ulug‘bek Sohibjon o‘g‘li

TDTU Davolash ishi fakulteti 107-B guruh talabasi,

E-mail: mullaboyevulugbek6@gmail.com

[Tel:+998947955252](tel:+998947955252)

Rasulov Sodirbek Nodirbek o‘g‘li

TDTU Davolash ishi fakulteti 107-B guruh talabasi

E-mail: sodirbekrasulov5@gmail.com

[Tel+998917383090](tel:+998917383090)

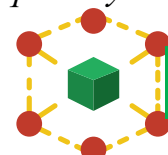
Musurmonov Jamoliddin Faxriddin o‘g‘li

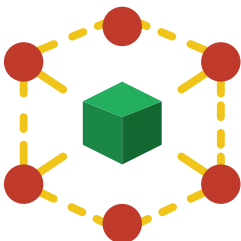
TDTU Davolash ishi fakulteti 2-kurs talabasi,

E-mail: jamoliddin216624@gmail.com

[Tel:+998941120624](tel:+998941120624)

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy tibbiyotning insoniy asosi hisoblangan lotin va yunon tillarining o‘zaro integratsiyasi va ularning terminologik tizim sifatida shakllanish qonuniyatlari

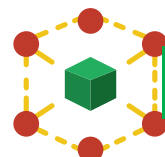
tahlil qilinadi. Tadqiqotda tibbiyot tili shunchaki soʻzlar yigʻindisi emas, balki asrlar davomida shakllangan, qatʼiy strukturaga ega boʻlgan mantiqiy tizim ekanligi koʻrsatib berilgan. Maqolaning asosiy qismida duplet (juftlik) terminlar masalasiga alohida eʼtibor qaratilgan: nima uchun anatomiya sohasida lotincha nomenklatura ustunlik qilishi, klinik fanlarda esa yunoncha oʻzaklar (terminoelementlar) yetakchilik qilishi qiyosiy misollar yordamida asoslangan. Shuningdek, maqolada yunon-lotin terminologiyasining zamonaviy tibbiyotdagi universal kommunikativ funksiyasi ochib berilgan. Bu tillarning "oʻlik til" maqomida boʻlishi, aslida, terminlarning maʼnoviy barqarorligini taʼminlashi va turli milliy tillardagi shifokorlar oʻrtasida yagona ilmiy tushuncha hosil qilishi isbotlangan. Xulosa qismida yangi paydo boʻlayotgan tibbiy texnologiyalar (gen muhandisligi, nanotibbiyot, raqamli diagnostika) uchun atamalar hali ham ushbu klassik tillar negizida yaratilayotgani, bu esa lotin va yunon tillarining kelajakda ham oʻz ahamiyatini yoʻqotmasligini anglatishi taʼkidlanadi.

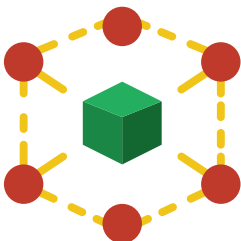
Аннотация:

В данной статье анализируется взаимная интеграция латинского и греческого языков, являющихся гуманитарной основой современной медицины, а также закономерности их формирования как терминологической системы. В исследовании показано, что язык медицины представляет собой не просто совокупность слов, а логически выстроенную систему, сформировавшуюся на протяжении веков и обладающую строгой структурой. В основной части статьи особое внимание уделено проблеме дуплетных (парных) терминов: на сравнительных примерах обосновано, почему в анатомии преобладает латинская номенклатура, тогда как в клинических дисциплинах ведущую роль играют греческие корни (терминоэлементы). Также раскрыта универсальная коммуникативная функция греко-латинской терминологии в современной медицине. Доказано, что статус этих языков как «мертвых» фактически обеспечивает семантическую стабильность терминов и формирует единое научное понимание среди врачей разных стран. В заключении подчеркивается, что даже для новых медицинских технологий (генная инженерия, наномедицина, цифровая диагностика) термины продолжают формироваться на основе этих классических языков, что свидетельствует о сохранении их значимости в будущем.

Abstract:

This article analyzes the interaction and integration of the Latin and Greek languages, which form the humanistic foundation of modern medicine, as well as the patterns of their development as a terminological system. The study demonstrates that the language of medicine is not merely a collection of words, but a logically structured system that has evolved over centuries and possesses a strict internal organization. The main part of the article focuses on the issue of doublet (paired)

terms, explaining through comparative examples why Latin nomenclature dominates in anatomy, while Greek roots (term elements) play a leading role in clinical disciplines. The universal communicative function of Greco-Latin terminology in modern medicine is also highlighted. It is shown that the “dead language” status of these languages actually ensures semantic stability of terms and enables a unified scientific understanding among physicians worldwide. The conclusion emphasizes that even emerging medical technologies (genetic engineering, nanomedicine, digital diagnostics) continue to rely on terminology derived from these classical languages, indicating their lasting relevance in the future.

Kalit so‘zlar: Lotin tili, yunon tili, tibbiy terminologiya, anatomik terminlar, klinik terminlar, prefiks, suffiks, termin yasash, ilmiy til, nomenklatura.

Ключевые слова: латинский язык, греческий язык, медицинская терминология, анатомические термины, клинические термины, префикс, суффикс, словообразование, научный язык, номенклатура.

Keywords: Latin language, Greek language, medical terminology, anatomical terms, clinical terms, prefix, suffix, word formation, scientific language, nomenclature.

KIRISH.

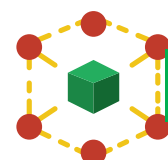
Bugungi kunda tibbiyot sohasida aniq va universal muloqotni ta’minlash muhim ahamiyatga ega. Turli mamlakatlarda faoliyat yuritayotgan shifokorlar o‘rtasida yagona terminologik tizim mavjud bo‘lishi zarur. Aynan shu ehtiyoj lotin va yunon tillariga asoslangan tibbiy terminologiyaning shakllanishiga sabab bo‘lgan. Lotin tili uzoq asrlar davomida ilm-fan tili sifatida xizmat qilgan bo‘lsa, yunon tili tibbiyotning dastlabki rivojlanish bosqichida asosiy til bo‘lgan. Hozirgi kunda bu ikki til birgalikda zamonaviy tibbiyot terminologiyasining poydevorini tashkil etadi. Shu sababli ularning o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

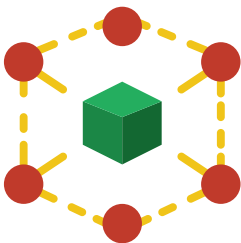
Tadqiqotning maqsadi.

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi lotin va yunon tillarining tibbiy terminologiyadagi o‘zaro bog‘liqligini chuqur o‘rganish hamda ularning zamonaviy tibbiyot fanida tutgan o‘rnini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat.

Shuningdek, tadqiqot quyidagi vazifalarni ham o‘z ichiga oladi:

- lotin va yunon terminlarining kelib chiqishi va tarixiy rivojlanish bosqichlarini aniqlash;
- tibbiy terminlarning tuzilishida (ildiz, prefiks, suffiks) ushbu tillarning rolini ko‘rsatish;

- anatomik va klinik terminologiyada lotin va yunon elementlarining qoʻllanish xususiyatlarini solishtirish;
- terminlarning oʻzaro uygʻunlashuvi natijasida hosil boʻlgan murakkab tibbiy atamalarni tahlil qilish;
- zamonaviy tibbiyot amaliyotida ushbu terminlarning ahamiyatini baholash.

Mazkur tadqiqot natijalari tibbiyot talabalari uchun terminologiyani osonroq oʻzlashtirishga va kasbiy nutqni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot material va metodlari.

Ushbu maqolani tayyorlash jarayonida turli ilmiy va oʻquv manbalardan foydalanildi. Tadqiqot material sifatida quyidagilar xizmat qildi:

- lotin tili va tibbiy terminologiya boʻyicha darsliklar;
- xalqaro anatomik nomenklatura (Terminologia Anatomica);
- klinik terminologiya lugʻatlari;
- ilmiy maqolalar va elektron resurslar;
- farmakologik nomenklatura boʻyicha qoʻllanmalar.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlar qoʻllanildi:

1. Analitik metod

Lotin va yunon terminlari alohida tahlil qilinib, ularning tuzilishi va maʼnosi oʻrganildi.

2. Taqqoslash metodi

Ikki til terminlari oʻzaro solishtirilib, ularning oʻxshash va farqli jihatlari aniqlandi.

3. Terminologik tahlil

Murakkab tibbiy terminlar tarkibiy qismlarga (ildiz, prefiks, suffiks) ajratilib oʻrganildi.

4. Sistemalashtirish metodi

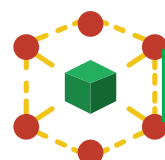
Terminlar maʼlum guruhlariga ajratilib (anatomik, klinik, farmakologik), tizimli ravishda yoritildi.

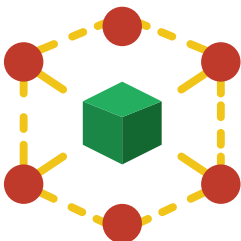
5. Misollar asosida tushuntirish

Nazariy maʼlumotlar aniq tibbiy terminlar orqali izohlandi, bu esa mavzuni osonroq anglashga yordam berdi.

Asosiy qism.

1. Lotin va yunon tillarining integratsiyasi

Lotin va yunon tillari o‘zaro integratsiyasi natijasida tibbiy terminologiyada murakkab, ammo aniq tushunchalar paydo bo‘lgan. Yunon tili ko‘proq ilmiy tushunchalarni ifodalagan bo‘lsa, lotin tili ularni tizimlashtirish va rasmiylashtirishda xizmat qilgan.

Masalan:

- yunon ildizi + yunon suffiksi: *neurologia*
- yunon ildizi + lotin qo‘shimchasi: *nephritis*
- lotin ildizi + yunon elementi: *musculus biceps*

Bu integratsiya tibbiy tilning universalligini ta‘minlaydi.

2. Anatomik va klinik terminologiya o‘rtasidagi farq

Anatomik terminologiya (lotin asosida)

Anatomiyada asosan lotin tili ishlatiladi, chunki u qat‘iy va o‘zgarmas nomenklatura yaratadi.

Misollar:

- *Caput* – bosh
- *Manus* – qo‘l
- *Os femoris* – son suyagi

Klinik terminologiya (yunon asosida)

Kasalliklar va patologik jarayonlar ko‘proq yunon tilida ifodalanadi:

- *Gastritis* – oshqozon yallig‘lanishi
- *Dermatitis* – teri yallig‘lanishi
- *Encephalopathia* – miya kasalligi

3. Termin yasashning ilmiy mexanizmi

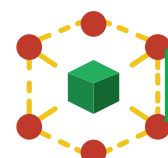
Tibbiy terminlar qat‘iy strukturaga ega bo‘lib, ularni tushunish uchun komponentlarga ajratish muhim:

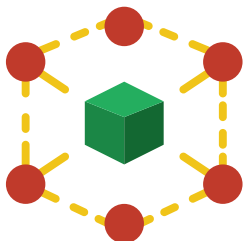
Struktura:

- Prefiks → holatni bildiradi
- Ildiz → organ yoki jarayon
- Suffiks → kasallik yoki jarayon turi

Murakkab misol:

- *Hyperglycaemia*

- *hyper-* → ortiqcha
 - *glyc* → shakar
 - *-aemia* → qon
- qonda shakar miqdorining oshishi

4. Terminologik sinonimiya (ikki tillilik hodisasi)

Tibbiyotda ko‘p hollarda bitta organ yoki tushuncha ikki xil nom bilan ifodalanadi:

- *Ren* ↔ *Nephros*
- *Cor* ↔ *Kardia*
- *Pulmo* ↔ *Pneumon*

Bu holat ilmiy adabiyotlarda fleksibil foydalanish imkonini beradi, lekin talabalardan chuqur bilim talab qiladi.

5. Qisqartmalar va xalqaro standartlashuv

Zamonaviy tibbiyotda terminlar ko‘pincha qisqartirilgan shaklda ham ishlatiladi:

- ECG – *Electrocardiogramma*
- BP – *Blood pressure*

Biroq asosiy terminlar lotin va yunon ildizlariga asoslangan holda saqlanib qoladi.

6. Tibbiy terminologiyaning amaliy ahamiyati

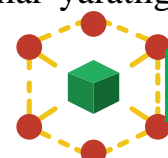
Lotin va yunon terminlarini bilish quyidagi jihatlarda muhim:

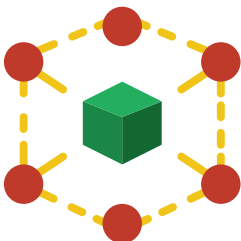
- tashxis qo‘yishda aniqlik
- xalqaro konferensiyalarda muloqot
- ilmiy maqolalar yozishda standartlik
- dori retseptlarini to‘g‘ri yozish

Shifokor uchun terminologiyani bilish — bu professional kompetensiyaning asosiy qismidir.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, lotin va yunon tillari zamonaviy tibbiyot terminologiyasining mustahkam ilmiy poydevorini tashkil etadi. Ushbu ikki tilning tarixiy rivojlanish jarayonida o‘zaro uyg‘unlashuvi natijasida bugungi kunda xalqaro miqyosda qo‘llaniladigan yagona, aniq va standartlashtirilgan terminologik tizim shakllangan. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, lotin tili asosan anatomik tuzilmalarni nomlashda qat’iy va o‘zgarmas nomenklatura sifatida xizmat qilsa, yunon tili kasalliklar, patologik jarayonlar va klinik tushunchalarni ifodalashda yetakchi o‘rin egallaydi. Shu bilan birga, ushbu tillarning o‘zaro integratsiyasi natijasida murakkab tibbiy terminlar yaratilgan

bo'lib, ular ilmiy tafakkurni aniq va qisqa shaklda ifodalash imkonini beradi. Lotin va yunon terminlarining prefiks, ildiz va suffikslar asosida tuzilishi tibbiy atamalarning mantiqiy va tizimli ravishda shakllanishini ta'minlaydi. Bu esa nafaqat terminlarni eslab qolishni osonlashtiradi, balki yangi terminlarni mustaqil ravishda tushunish va tahlil qilish imkonini ham beradi. Ayniqsa, klinik amaliyotda terminologiyaning to'g'ri qo'llanilishi tashxis qo'yish, davolash jarayonini rejalashtirish va ilmiy axborotni almashishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, lotin va yunon tillariga asoslangan terminologiya turli davlatlar shifokorlari o'rtasida samarali muloqotni ta'minlab, tibbiyot sohasida global hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa zamonaviy tibbiyotning integratsiyalashgan va xalqaro xarakterga ega ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Shu sababli, tibbiyot talabalari uchun lotin va yunon tillarini o'rganish nafaqat nazariy bilim, balki amaliy zarurat ham hisoblanadi. Ushbu bilimlar kelajakdagi kasbiy faoliyatda yuqori malakali mutaxassis bo'lib yetishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, lotin va yunon terminlarining o'zaro bog'liqligi tibbiy terminologiyaning barqarorligi, aniqligi va universalligini ta'minlovchi asosiy omillardan biri bo'lib, ularning ahamiyati kelajakda ham o'z dolzarbligini yo'qotmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Ashurov A., Karimov Sh. Lotin tili va tibbiy terminologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.**
2. Musurmonov.J.F(2024).Lotin tilining zamonaviy tibbiy yozuvdagi roli va uning xalqaro standartlashuvdagi ahamiyati. Toshkent: TDTU <https://universalconference.us/universalconference/index.php/icmse/article/view/4518>
3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi o'quv qo'llanmalari
4. Sobirov Q. **Tibbiy terminologiya asoslari.** – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 2019.
5. Dorland's Illustrated Medical Dictionary. – Elsevier, 33rd edition, 2020.
6. Brown T. **Medical Terminology: An Illustrated Guide.** – Lippincott Williams & Wilkins, 2017.
7. Booth K.A., Whicker L.G., Wyman R. **Medical Terminology: The Best and Most Effective Way to Memorize, Pronounce and Understand Medical Terms.** – McGraw-Hill, 2010.
8. Yunon va lotin tibbiy terminlari bo'yicha elektron lug'atlar va ilmiy maqolalar (internet manbalari).

